

Andrékó Gábor<sup>1</sup>

# Az orosz nagyhatalmi szerep támogatása hard és soft power eszközökkel 2008 és 2022 között

*Supporting the Role of the Russian Superpower  
with Hard and Soft Power Devices between 2008 and 2022*

A Szovjetunió megszűnésével Oroszország geopolitikai befolyása besűkülte. Az orosz vezetés azonban nagyhatalmi ambícióit nem adta fel, érdekérvényesítési képességeit folyamatosan fejlesztve törekedett visszatérni a nemzetközi politikát meghatározó hatalmak közé. Az érdekérvényesítés egyik hatékony eszközenszereként alakította ki és használta fel a soft power elméletét. A soft power, azaz a puha hatalom a „színes forradalmak” kapcsán került az orosz vezetés érdeklődési körébe, de 2012-ig csak a posztszovjet országokban élő egykori honfitársak szimpátiájának elnyerésére tartották alkalmasnak. Eszközenszere még szűkös volt, és az orosz nyelv, a kultúra és az oktatási rendszer külföldi népszerűsítését foglalta magában. Az elmélet orosz sajátosságokhoz való igazítása után 2013-tól került az orosz nagyhatalmi politika eszköztárába, miután az új külpolitikai koncepció elismerte a soft power képességek fejlesztésének és alkalmazásának szükségességét. Időközben az eszközök sokszínűvé váltak, és feladataik is módosultak, mert a hard power kiegészítését és az orosz külpolitika támogatását várták el tőlük. A posztszovjet időszak Oroszországa mára a politika szerves részeként tekint a soft power eszközre, amely számos alrendszerrel foglal magában.

**Kulcsszavak:** soft power, hard power, nagyhatalmak, Oroszország, érdekérvényesítés

*With the dissolution of the Soviet Union, Russia's geopolitical influence diminished. However, the Russian leadership did not give up its ambitions as a great power, and it sought to return to the power of international politics by constantly developing its enforcement skills. He developed and used the theory of soft power as one of the effective*

<sup>1</sup> Kutató, Neumann János Egyetem Geopolitikai Kutatócsoport; doktori hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola, e-mail: [gaborandreko@gmail.hu](mailto:gaborandreko@gmail.hu)

*tools of enforcement of interests. Soft power came to the attention of the Russian leadership in connection with the “colour revolutions”, but until 2012, it was considered only suitable for winning the sympathy of former compatriots living in post-Soviet countries. Its system of tools was still scarce and included the promotion of the Russian language, culture, and education system abroad. After adapting the theory to Russian specificities, it entered the toolbox of Russian superpower policy in 2013, after the new foreign policy concept recognised the need to develop and apply soft power capabilities. In the meantime, the tools have become more diverse and their tasks have changed, as they have been expected to complement hard power and support Russian foreign policy. Russia in the post-Soviet period now sees the soft power instrument as an integral part of its policy, encompassing a number of subsystems.*

*Keywords: soft power, hard power, great powers, Russia, enforcement of interests*

## 1. Bevezetés

Az Oroszországi Föderáció a Szovjetunió összeomlása után 1991 decemberében vált már ezen a néven független, önálló állammá, amelyet a Szovjetunió jogutódjaként ismertek el a nemzetközi jogi viszonyrendszerben, megörökölve annak helyét az ENSZ BT-ben, de geopolitikai befolyása a nemzetközi politikára drasztikusan csökkent. A bipoláris világrendben a szuperhatalmi helyzetben lévő Szovjetunió érdekeit a katonai és kereskedelmi súlya miatt figyelembe kellett venni, a posztszovjet éra viszont az első pillanattól kezdve megmutatta Oroszország érdekérvényesítési korlátait. A szovjet külpolitika korábbi célterületein az új orosz állam befolyása vagy megszűnt, vagy tudatosan vonult ki az olyan válságövezetekből, mint Latin-Amerika, vagy az Arab-félsziget.

A posztszovjet időszak első évtizedében Oroszország számára a fő kihívást a belpolitikai válságok jelentették, regionális hatalommá szűkült szerepe miatt az orosz külpolitika figyelme a „közel-külföldre” irányult. Az orosz vezetés azonban a nagyhatalmi ambíciókat sosem adta fel, a nemzetközi arénába való visszatérésre a Putyin-korszak kezdetétől (a 2000. évtől) készül. A tanulmány az orosz érdekérvényesítési képességek erősödésének és tudatos fejlesztésének folyamatát a posztszovjet éra 2008 és 2022 közötti időszakában vizsgálja, mert a *hard* és a *soft power* (vagyis a kemény és a puha hatalom) elmélete ekkor került az orosz politikai elit látókörébe, és ebben az időszakban kezdték meg tudatos alkalmazását a gyakorlatban.

A tanulmány első hipotézise szerint a posztszovjet korszakban megvalósított orosz érdekérvényesítést a *hard power* és a *soft power* egymás hatását kiegészítő eszközeinek tudatos felhasználásával érte el az orosz vezetés.

A második hipotézis szerint Oroszország nagyhatalmi státuszát a *soft power* tervszerű alkalmazása tette lehetővé és szilárdította meg.

A tanulmány a geopolitikai szakirodalom forrásaira támaszkodva végez kvalitatív szemléletű kutatást az orosz *soft power* elmélet fejlődésének és gyakorlati alkalmazásának megállapítása céljából. A téma tanulmányozása során az elemzés

kiterjed a nemzetközi média hírekre és a témához kapcsolódó kérdésekkel összefüggő tanulmányokra is.

## 2. A soft power térnyerése az orosz politikában, fogalma és orosz értelmezése

### 2.1. A soft power térnyerése az orosz politikában

Joseph Nye<sup>2</sup> elméletét az orosz politikai vezetés és a geopolitikával foglalkozó teoretikusok is ismerik, a fő gondolati struktúrát lassan be is illesztették az orosz külpolitikai gondolkodásba. Történetileg megállapítható, hogy a soft és a hard power elmélete Vlagyimir Putyin második elnöki ciklusa alatt (2004–2008) a „színes forradalmak” kapcsán került az orosz politikai gondolkodás érdeklődési körébe. A Georgiában 2003-ban, Ukrajnában 2004-ben és Kirgizisztánban 2005-ben bekövetkezett forradalmi események arra ösztönözték az orosz vezetést, hogy részletesebben megvizsgálja a soft power hatásmechanizmusait és esetleges alkalmazását a hagyományos külpolitika megsegítésében. 2007–2008 körül az elmélet még nem volt jelentős hatással az orosz geopolitikai gondolkodásra, de a soft power a „közel-külföldön” (posztszovjet országokban) élő egykori szovjet állampolgárok szimpátiájának megnyerésére alkalmas eszköznek tekintették.<sup>3</sup> A soft power orosz alkalmazásában a következő mérföldkőnek a 2012-es évet, Vlagyimir Putyin harmadik elnöki ciklusának kezdetét tekinthetjük, amikor az újraválasztott elnök elképzelésének megfelelően a soft power alkalmazása bekerült az orosz külpolitikai stratégiai gondolkodásba, majd azzal emelkedett a hivatalos stratégia szintjére, hogy 2013. februárban az új külpolitikai koncepció is elismerte a soft power képességek szükségességét.<sup>4</sup> Oroszország 2014-ben a Krím-félsziget integrálásakor, majd 2015-ben, a szíriai háború idején az eredetileg Nye által kidolgozott elméletet orosz szempontból átértelmezve már tudatosan alkalmazta. A megszerzett tapasztalatokat és a 2013-ban megjelent úgynevezett „Geraszimov-doktrína”<sup>5</sup> elméletét, amely az új típusú háborúkban nagy hangsúlyt fektet a hibrid hadviselésre és a politikai, a gazdasági, az információs, a humanitárius és egyéb nem katonai eszközök használatára, a diplomáciai és a gazdasági nyomásgyakorlás, a kultúra, a vallás, a pszichológia és a média egyre növekvő szerepére,<sup>6</sup> a Kreml az orosz–ukrán háború 2022. február 24-i kitérőrekor már sokkal hatékonyabban használta.

<sup>2</sup> Joseph Samuel Nye Jr., a Harvard Egyetem emeritus professzora, többek között 1994–1995 között az USA kormányában töltött be magas funkciót – nemzetközi biztonsági ügyekért felelős védelmi miniszterhelyettes volt.

<sup>3</sup> Jonathan Robinson: Russian Aid in Syria: An Underestimated Instrument of Soft Power. *Atlantic Council*, 2020. december 14.

<sup>4</sup> Alexander Sergunin – Leonid Karabeshkin: Understanding Russia’s Soft Power Strategy. *Politics*, 35. (2015), 3–4. 347–363.

<sup>5</sup> Valerij Geraszimov: Ценность науки в предвидении, Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий. *Военно-Промышленный Курьер*, 2013. február 26. 2–3.

<sup>6</sup> Holecz József: A Geraszimov-doktrína – egy másik megvilágításban. *Felderítő Szemle*, 16. (2017), 3–4. 5–27.

Összegezve tehát megállapítható, hogy a soft power elméletének oroszországi térnyerése történeti szempontból három fő fejlődési szakaszra bontható. Az első szakasznak a 2004–2008 közötti időszakot tekinthetjük, mert ekkor kerül az elmélet az orosz politikai gondolkodás érdeklődési körébe. A második szakaszt 2008–2012 közötti időszekekre tehetjük, amikor a soft power még csupán a posztszovjet országokban élő honfitársakkal kapcsolatosan alkalmazott politika eszközeének tekintették.<sup>7</sup> A harmadik szakasz 2012-től napjainkig tart, amelyben a soft power alkalmazása bekerült az orosz külpolitikai stratégiai gondolkodásba, majd 2013. februárban azzal emelkedett a hivatalos stratégia szintjére, hogy az új külpolitikai koncepció is elismerte a soft power képességek szükségességét.

## 2.2. A soft power fogalma és orosz értelmezése

A soft power (azaz a puha hatalom) és a hard power (azaz a kemény hatalom) fogalmát Joseph Nye dolgozta ki a Szovjetunió összeomlása utáni időszak eseményeit elemezve. Az elmélet szerint az államok az érdekeiket és az akaratukat kétféle módon tudják érvényre juttatni.

A békés eszközök és módszerek a soft power kategóriájába tartoznak, ezek valójában inkább olyan képességek – ideértve mindazon cselekedeteket, eszközöket, viselkedési formákat, amelyek ezeket a képességeket létrehozzák és erősítik –, amelyek példát teremtve érhetik el, hogy egy adott állam az akaratát erőszak nélkül tudja érvényre juttatni egy másik állammal szemben. Nye elmélete alapján három erőforrás sorolható a soft power eszköztárába. Egyrészt a kultúra, amely vonzó lehet más államok, népek számára és önmagában kiváltja a szemben álló államok, népek szimpátiáját az érdekérvényesítő fél iránt. Másrészt az érdekérvényesítő fél politikai értékei, amelyek az államberendezkedést, a politikai és társadalmi felépítményt és az általános ideológiai elveket követendő példaként állítják a többi állam elé, amelyek ezeket a politikai értékeket el is fogadják. Harmadrészt pedig az adott állam külpolitikája, amelyet az érdekérvényesítő állammal együttműködő más államok is legitimnek és erkölcsösnek tekintenek.<sup>8</sup>

Nye elmélete alapján a hard power használata nem számol az ellenérdekelt fél álláspontjával és érdekeivel, hanem erő alkalmazásával kényszeríti a szemben álló államokat arra, hogy a kinetikus katonai vagy más erőt alkalmazó állam parancsát hajtsák végre. A hard power is három eszköz köré csoportosítható. Ezek egyrészt a kinetikus katonai erő alkalmazása, másrészt a kényszerítő diplomácia és harmadrészt a gazdasági szankciókkal való kényszerítés.<sup>9</sup>

Az orosz felfogás szerint a Nye által körvonalazott soft power nem csupán képességeket jelent, mert álláspontja szerint gazdasági aspektusai is vannak. Ennek megfelelően minden olyan gazdasági és pénzügyi eseményt ide sorolnak, amelyek

<sup>7</sup> Robinson (2020): i. m.

<sup>8</sup> DeAnna J. Miller: *Russian Soft Power in Eastern Ukraine, Abkhazia, and South Ossetia*. The Ohio State University, 2016.

<sup>9</sup> Greg Simons: *Hard and Soft Power Approaches to Armed Conflicts: The United States in Iraq and Russia in Syria*. *Russia in Global Affairs*, 19. (2021), 2. 86–110.

nem azonnal és közvetlenül fejtik ki a kényszerítő erőt. Így például a befektetések, kölcsönök és hitelek az orosz soft power definícióba tartoznak. Mindemellett ide sorolnak a katonai erőalkalmazáson kívül minden olyan erőforrást, amely a nemzetközi szereplők számára egyformán hozzáférhető és felhasználható.<sup>10</sup> A soft power értelmezésében további különbség a Nye által megfogalmazott meghatározáshoz képest, hogy az orosz elmélet szerint a soft power kettős jelentést hordoz. A szűkebb értelmezés szerint jelenti a Nye-nál definiált vonzerő képességét, míg a tágabb, orosz értelmezésben olyan erő, amely képes jelentősen befolyásolni, illetve megváltoztatni a szemben álló hatalom politikáját.<sup>11</sup> Ez utóbbi értelmezésben jelennek meg a fentebb felsorolt befektetések, kölcsönök és hitelek.

A tanulmány a soft power fogalmába részben fogadja be az orosz felfogás szerinti gazdasági eszközöket. Nye eredeti fogalmát és a gazdaság szerepéről vallott orosz értelmezést úgy vonja össze, hogy a soft power eszközrendszerébe olyan gazdasági és pénzügyi intézkedéseket rendel, amelyek célja nem a profitszerzés, hanem kifejezetten a Nye értelmezése szerinti soft power képesség növelése, illetve hatásainak felerősítése. Ebben az értelemben soft powernek minősül minden olyan anyagilag nem feltétlenül megtérülő, a profitszerzést nem célnak tekintő gazdasági és pénzügyi akció, amely az érdekérvényesítő állam tekintélyének, kultúrájának, politikájának követendő példaképpé változását elősegíti. Kifejezetten ilyennek tekintendők az életszínvonal emelésére, a humanitárius helyzet javítására, az egészségügyi ellátás és az oktatás, a kulturális események megszervezésére és működtetésére, az infrastruktúra fejlesztésére stb. irányuló befektetések, tőketámogatások, segélyek és kölcsönök.

### 3. Az orosz puha hatalom eszközrendszere

2007-ben hozták létre a Russzkij Mir Alapítványt (Orosz Világ), 2008-ban pedig a Rossotrudnichestvo ügynökséget (Szövetségi Ügynökség a Független Államok Közösségéért, a Külföldön Élő Honfitársakért és a Nemzetközi Humanitárius Együttműködésért), amelyeknek fő feladata az orosz nyelv, a kultúra és az oktatási rendszer külföldi népszerűsítése, ami az orosz soft power alkalmazás első változatának tekinthető.

2013 óta a soft power segítségével megcélzott közeg és az alkalmazott eszközrendszer is kibővült. A befolyásolás célpontja az orosz honfitársakról az általános értelemben vett nemzetközi szereplőkre is kiterjedt, és az Orosz Világ koncepcióban foglalt kulturális és nyelvi eszközök is kiterjedtek minden olyan technológiára, amely képes előmozdítani az orosz külpolitikai prioritások elérését, és erősíteni az orosz politikai-gazdasági pozíciókat a FÁK-országok területén túl a világ többi részén is.

A posztszovjet időszak Oroszországa mára a politika szerves részeként tekint a soft power eszköztárára, amely számos alrendszerrel foglal magában. Ezen alrendszereket a tanulmány által vizsgált időszakban alkalmazták, és nagy részük fő tulajdonságaik alapján kategorizálható.

<sup>10</sup> Sergunin–Karabeshkin (2015): i. m.

<sup>11</sup> Robinson (2020): i. m.

Az egyik alrendszerbe az egészségügyi rendszerek támogatása sorolható. Ezek a célzott támogatások már a soft power alkalmazások viszonylag korai szakaszában megjelentek. 2006 és 2009 között Oroszország több millió dolláros csomagot állított össze a szomszédos köztársaságok egészségügyi rendszereinek fejlesztésére, amellyel az éppen aktuális influenzajárvány leküzdésében nyújtott segítséget nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy az egészségügyi helyzet javításával a helyi lakosság elégedettségérzését, és ezzel párhuzamosan az Oroszországgal szembeni szimpátiáját is elnyerje. A „közel-külföld” régiójában ezért orosz támogatásból több mint 40 laboratóriumi létesítményt szereltek fel és korszerűsítettek, illetve 200 szakembert képeztek ki az influenza megfigyelésére és kezelésére.<sup>12</sup>

Az orosz politikai elit megértette, hogy a kölcsönösen kedvező kereskedelmi-gazdasági együttműködések hosszabb távra is alapot biztosíthatnak az orosz érdekek érvényesítéséhez. Egy 2007-es stratégiai dokumentum rávilágít arra, hogy Oroszország fejlődését ösztönözheti, ha kedvezményes szerződésekkel előmozdítja a kereskedelmi és gazdasági együttműködést azokkal az országokkal, amelyek orosz támogatásban is részesülnek. A jól megválasztott együttműködési irányok nagyban hozzájárulhatnak az orosz határok mentén egy olyan baráti államokból álló övezet kialakulásához, amely nem csupán gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok építése szempontjából jelent kedvező terepet Oroszország számára, de a közbiztonság terén is ösztönözheti az együttműködést, ami segíthet a kábítószer-kereskedelem és a határokon átnyúló bűnözés problémájának megoldásában is.<sup>13</sup>

Az orosz soft power különálló alrendszerévé fejlődött a nemzetközi segélynyújtás, amely a soft power alkalmazás első időszakában szintén a „közel-külföld” területeire irányult. A közép-ázsiai országok számára 2008 és 2021 között például összesen 4,2 milliárd dollárt folyósított.<sup>14</sup> Több milliárd dolláros válságkezelő alap létrehozásával vált lehetővé az is, hogy Moszkva 2009-ben Tádzsikisztán részére 63 millió dolláros támogatást nyújthasson. Általánosan elmondható, hogy csak 2010-ben Oroszország 472,32 millió dollárt különített el és fizetett ki különböző külföldi segélyekre. Bár az összeg nagyságát nemzetközi elemzések nem tekintik kiemelkedően nagyoknak, de Oroszország megjelenése a nemzetközi segítségnyújtásban mindenképpen jelzi, hogy az orosz hatalom a hidegháború utáni korszakban erősödni kezdett, és a szovjet időkhöz hasonlóan újra bejelentkezett a nemzetközi ügyekben való aktív részvételre. Az orosz külpolitika hivatalosan nyilvánvalóvá tette, hogy a nemzetközi segítségnyújtásba való becsatlakozással egyidejűleg célja Oroszország nemzetközi presztízsének emelése is.<sup>15</sup>

Kiemelkedő jelentőségű alrendszerként azonosítható az Oroszország pozitív imázsának kialakítását és népszerűsítését biztosító információs, kommunikációs és egyéb módszerek és technológiák alkalmazása, továbbá az orosz nyelv népszerűsítésének és az orosz kultúra terjesztésének támogatása (például 2013 óta második nyelvként

<sup>12</sup> Claire Provost: The Rebirth of Russian Foreign Aid. *The Guardian*, 2011. május 25.

<sup>13</sup> Provost (2011): i. m.

<sup>14</sup> Ekaterina Mitrohina: Российские власти увеличат финансовую помощь Абхазии и Южной Осетии. *Gazeta*, 2021. szeptember 21.

<sup>15</sup> Provost (2011): i. m.

tanítják Szíriában,<sup>16</sup> 2021 óta pedig hivatalos nyelvként ismerik el Belaruszban, Hegyi-Karabahban,<sup>17</sup> Dél-Oszétiában és a Dnyeszter Menti Köztársaságban, illetve bizonyos korlátozásokkal Kirgizisztánban, Kazahsztánban és Abháziában az orosz nyelvet) az oktatási rendszerek finanszírozásán és szponzorálásán keresztül. Az orosz felsőoktatási rendszert elsősorban a volt szovjet tagköztársaságokból származó hallgatók számára teszi népszerűvé a színvonalas és nemzetközi szempontból olcsó oktatás, de az elmúlt másfél évtizedben a világ azon részében is biztosította Oroszország oktatási és kulturális jelenlétét, ahol az orosz nyelv a közoktatás része (ilyen a későbbiekben részletesebben tárgyalt Szíria). Mint a fejezet elején már említettem, 2007-ben hozták létre a Russzkij Mirt (Orosz Világ Alapítvány)<sup>18</sup> az alrendszerben jelzett tevékenység végrehajtására, 2008-ban pedig a Rossotrudnichestvo Szövetségi Ügynökség alakult meg a Russzkij Mirhez hasonló feladatokkal és célokkal, de ezt a szervezetet közvetlenül a Külügyminisztérium felügyelete alá rendelték. Ehhez az elemhez tartozik a Dom Moszkvy (Moszkvai Házak)<sup>19</sup> hálózata is, amelynek kirendeltségei épültek ki Rigában, Biskekben, Vilniusban, Jerevánban, Szófiában és Szuhumiban. A Dom Moszkvy az orosz vállalkozások befektetései alapján működve a civil szféra bevonásával tulajdonképpen kiegészíti a kultúra állami támogatású terjesztését és népszerűsítését. Ugyanitt kell megemlíteni, hogy a tanulmány által vizsgált időszakban szintén folyamatosan bővültek az Oroszország és más posztszovjet államok közötti kulturális cserekapcsolatok. Ennek keretében támogatja az orosz kulturális minisztérium a balti államokban – ahol az orosz ajkú lakosság a népesség körülbelül egyharmadát teszi ki – évente megrendezett Arany Maszk színházi fesztivált.<sup>20</sup>

Szintén önálló alrendszerként vizsgálható a gyógyszerfejlesztések humanitárius exportja. Kiemelkedik a Covid ellen kifejlesztett Szeptnyik V vakcina ingyenes vagy támogatott terjesztése. Vlagyimir Putyin államfő 2020. augusztus 11-én jelentette be, hogy Oroszország a világon elsőként állított elő Covid-19 elleni gyógyszert, és a Szeptnyik V névre keresztelt vakcinát még aznap hivatalosan regisztrálták is. Másfél évvel később a Szeptnyik V injekciót 70 országban hivatalosan elismert és bejegyzett vakcinaként használják a koronavírus ellen, ezzel a Föld lakosságának jelentős részét, több mint 3,7 milliárd embert ér el az orosz eredetű oltóanyag.<sup>21</sup> Ezért nem meglepő, hogy az orosz retorikában kiemelt helyet kapott az orosz orvostudomány úttörő jellegének hangsúlyozása, és a Szeptnyik V egyenesen az orosz soft power védjegyévé lépett elő, amit alátámaszt az is, hogy használatát, elfogadottságát és regisztráltságát tekintve a második helyen áll a világon.<sup>22</sup>

Az orosz külpolitikai törekvéseket mindig támogatta az Orosz Ortodox Egyház Moszkvai Patriarchátusa, állásfoglalásaival és elsősorban humanitárius

<sup>16</sup> Alekszandr Efimov: Посол РФ в Сирии: у сирийцев массовый интерес к изучению русского языка. TASS, 2021. november 4.

<sup>17</sup> Kiss Dániel: Hivatalos nyelv lett az orosz Hegyi-Karabahban. *Index*, 2021. március 25.

<sup>18</sup> Russzkij Mir: <https://russkiymir.ru/> és State Duma Committee on Commonwealth of Independent States, Eurasian Integration and Relations with Compatriots: <https://komitet.info/partners/179/>

<sup>19</sup> Houses of Moscow in the World: <http://mkdc.by/category/doma-moskvy-v-mire/>

<sup>20</sup> Sergunin–Karabeshkin (2015): i. m.

<sup>21</sup> Ekaterina Yasakova: „Спутник” Земли: год назад была зарегистрирована первая вакцина против COVID-19. *Izvestia*, 2021. augusztus 11.

<sup>22</sup> Lásd: <https://russian.rt.com/russia/article/894752-sputnik-v-god-registraciya>

tevékenységével kiegészítette és jelenleg is kiegészíti Oroszország katonai és politikai lépéseit. A „Moszkva – harmadik Róma” elmélete a 16. századra nyúlik vissza, és azt az ideológiát testesíti meg, hogy Moszkva a folytatója a római keresztény hagyománynak, a kereszténység, és azon belül az ortodoxia védelmezője, ami az orosz civilizáció alapja.<sup>23</sup> A posztszovjet időszakban az orosz ortodoxia a nyelv és a kultúra mellett, vagy inkább azt kiegészítve a legelső eszközök egyikeként került be a soft power eszköztárba, és mint közvetítő szerepet betöltő félhivatalos kommunikációs és érdekvédelemző közeg fontos funkciót töltött be az orosz–georgiai és az orosz–ukrán katonai konfliktusok idején,<sup>24</sup> sőt, Oroszország szíriai<sup>25</sup> szerepvállalása alatt is.

Az orosz–georgiai háború megmutatta, hogy különleges jelentősége van az orosz békefenntartó erőknél, mert mindamellett, hogy az orosz nagyhatalmi státusz érzetét kelti a misszióknak helyet adó állam lakosságában, még *casus belli* is lehet a békefenntartó katonák megtámadása.

Végül a soft power tekintetében külön alrendszerbe sorolhatók az orosz érdekszférába vont államok lakosságának életszínvonal-emelkedését eredményező gazdasági-pénzügyi intézkedések, amelyek alkalmazását a tanulmány a hard power alkalmazások vizsgálatával együtt von elemzés alá.

## 4. Oroszország együttes hard és soft power használata 2008 és 2022 között

### 4.1. Az orosz–georgiai konfliktus (2008)

#### 4.1.1. Hard power használata Abháziában és Dél-Oszétiában

Orosz részről az orosz–georgiai katonai konfliktust közvetlenül kiváltó hivatkozási alap a georgiai hadsereg 2008. augusztus 8-i nagyarányú támadása volt a dél-oszét kormány fennhatósága alatt álló terület ellen, amely során 12 orosz békefenntartó halt meg és további közel 150 orosz katona megsebesült. Az orosz kommunikációban sérelmezték, hogy a georgiai katonai előrenyomulásra azután került sor, hogy előtte egy nappal, augusztus 7-én a georgiai és a dél-oszét erők között fegyverszüneti megállapodás született, ezért a georgiai támadás váratlan volt, és a megállapodás megszegését jelentette. Másnap, augusztus 9-én Oroszország a békefenntartó orosz katonák és a már nagy létszámban jelen lévő orosz állampolgárok<sup>26</sup> védelmére hivatkozva csapaterősítést küldött Dél-Oszétiába, és katonai célponttá nyilvánította Georgia katonai infrastruktúráját, hogy csökkentse Georgia fegyveres erejének hatékonyságát és reagálóképességét.

<sup>23</sup> Andrákó Gábor: Az etnikai és a vallási tényezők centrifugális hatása a szerb- és az ukrán államra. *Felderítő Szemle*, 19. (2020), 3. 127–147.

<sup>24</sup> Sergunin–Karabeshkin (2015): i. m.

<sup>25</sup> Közös projektet indít az orosz katolikus és ortodox egyház a szíriai templomok újjáépítésére. *Magyar Kurír*, 2016. május 3.

<sup>26</sup> Európa bűne, avagy az orosz–grúz háborúról őszintén. *Euronews*, 2018. augusztus 8.



A dél-ozsét biztonsági helyzet romlásával párhuzamosan augusztus 9-én Abháziában is fellángoltak a harcok az abház és a georgiai katonai erők között, ezért egy nappal később, augusztus 10-én további, mintegy 9000 fő orosz katona érkezett Abháziába, jelentősen megerősítve az ott állomásozó orosz békefenntartók létszámát.

Az orosz haderő gyors eredményeket ért el a georgiai hadsereggel szemben, így augusztus 12-én az utolsó grúz csapatok és civilek is elhagyták Abháziát. A dél-ozsét területeken 10 nappal tovább tartott a fegyveres konfliktus, és augusztus 22-én, a georgiai–orosz fegyverszünet életbelépését követően az orosz csapatok visszavonultak Oroszországba és Dél-Ozsétíába. (Bár 2009-ben egy európai uniós jelentés megállapította a háború kitörésében Georgia egyértelmű felelősségét, annyiban Oroszországot is terheli felelősség, hogy előtte folyamatosan provokálta Georgiát a szakadár területekkel folytatott politikájával.)<sup>27</sup>

A hard power eredményes használata után 2008. augusztus 26-án Oroszország elismerte Dél-Ozsétia és Abházia függetlenségét, szeptember 9-én pedig diplomáciai kapcsolatokat is létesített a két új szakadár szerveződéssel.

Oroszország mindkét területen legalizálta a hosszú távú katonai jelenlétét. 2008. szeptember 17-én aláírták a „Barátságról, együttműködésről és kölcsönös segítségnyújtásról” szóló szerződést Oroszország és Abházia között, november 17-én pedig az abház parlament ratifikálta azt a törvényt, amely 49 évre engedélyezi Oroszországnak katonai támaszpont fenntartását a szakadár területen. A bázison mintegy 3500 katona és az FSZB határőr egységei állomásoznak.

2008-tól Dél-Ozsétíában is állandó jelleggel tartózkodik egy 3500 fős orosz katonai kontingens és további 1500 fő FSZB határőr. A 30 ezer fős lakosság közel egyhatedét teszi ki az orosz biztonsági személyzet, ami arányait tekintve szokatlanul magas. Fentiek mellett a dél-ozsét hadsereg több egységét beolvasztották az orosz védelmi struktúrába.<sup>28</sup>

2009. április 30-tól Oroszország Abháziával közösen ellenőrzi az államhatárokat. 2014. november 24-én a biztonsági együttműködésben tovább lépve aláírták a „Szövetségi és stratégiai partnerségről” szóló szerződést, amelynek alapján Oroszország és Abházia közös orosz–abház katonai erőt hozott létre. A közös haderőt háború idején az orosz védelmi minisztérium alá rendelik.

Pár hónappal később, 2015. március 18-án Oroszország Dél-Ozsétíával is szerződést kötött a két ország közötti szövetségről és integrációról. Ennek értelmében az integráció olyan összehangolt külpolitikát és egységes védelmi és biztonsági teret jelent, amelyben Oroszország biztosítja Dél-Ozsétia védelmét és határait. Emellett a dél-ozsét vámhatóságot az orosz vámhatóság szervezetébe integrálták,<sup>29</sup> és egyszerűsítették az orosz állampolgárság megszerzésének feltételeit.

<sup>27</sup> Euronews (2018): i. m.

<sup>28</sup> European Parliament: *Facing Russia's Strategic Challenge: Security Developments from the Baltic to the Black Sea* (2017. november) és E. Jackson: *Russian Soft and Hard Power Revisited: Georgia's Frozen Conflicts*. ERA Institute, 2017. március 23.

<sup>29</sup> Kremlin: *Договор между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о союзнчестве и интеграции* (2015. március 18.).

## 4.1.2. A hard power eszközök támogatása soft power eszközökkel a 2. fejezetben csoportosított alrendszerek szerint

### *Orosz soft power Abháziában*

1. Az egészségügyi rendszerek támogatása: Az Oroszországgal szembeni szimpátia növelése érdekében orosz részről 300 kilowatt kapacitású dízelgenerátort szállítanak és telepítenek az abháziai Gudautaba, röntgengépeket és 2021. november 15-én számítógépes tomográfot is telepítenek a szuhumii kórházba. Ezenkívül folyamatban van a kötelező egészségbiztosítás kiépítése és támogatása, továbbá egy modern kardiológiai központ építése Szuhumi második klinikai kórházában.<sup>30</sup>

2. Kölcsönösen kedvező kereskedelmi-gazdasági együttműködések: Abházia függetlenségének 2008-as elismerése után közvetlenül nagy ütemben megkezdődtek az orosz tőkehátterű beruházások a köztársaságban, de az orosz soft power ezen eszközének hatékonyságát mára jelentősen visszaveti, hogy 2019-re a prosperáló befektetési trend megfordult. A visszaesés a megtérüléssel kapcsolatos kockázatok megnövekedésével köthető össze, mert az orosz befektetők magasnak ítélik a korrupció szintjét, bizalmatlanok az abház jogi környezettel szemben és tartanak a piac monopolizálásától.<sup>31</sup>

3. Nemzetközi segélynyújtás: Oroszország a 2009–2016 közötti 17 év alatt összesen 36,86 milliárd rubel (2016-os értéken számolva hozzávetőleg 616 millió dollár) segélyt nyújtott Abháziának.<sup>32</sup> 2017-ben 4,7 milliárd rubel (2017-es értéken számolva hozzávetőleg 78 millió dollár) összeget juttatott Abháziának, amelyet 2018-ban és 2020-ban további 11,5 milliárd rubellel toldottak meg.

2022-ben a tervezett orosz állami támogatás mértéke eléri a 410 millió rubelt,<sup>33</sup> 2023-ra a 401,5 millió rubelt,<sup>34</sup> 2024-re pedig 434,9 millió rubelt.<sup>35</sup>

4. Az orosz nyelv és az orosz kultúra népszerűsítése, orosz állampolgárság kérdése: Oroszország Abházia állampolgáraival szemben bevezette az úgynevezett „passportizációs” politikát, amely jelentős könnyítéseket és jogokat jelent az Oroszországból való beutazásra, tartózkodásra és munkavállalásra vonatkozóan.<sup>36</sup>

Az orosz kultúra népszerűsítése is aktív szerephez jutott a soft power eszközök közül, mert 2016-ban és 2017-ben oroszországi napok kulturális rendezvénysorozatot szerveztek Abháziában.<sup>37</sup> Az orosz törekvések eredményességét jelzi például, hogy a 2021. október 7-én megrendezett Országkonferencián az abház elnök kiemelte

<sup>30</sup> Anahid Gogoryan: „Первая партия уже в пути”. *Ekho Kavkaza*, 2021. november 12.

<sup>31</sup> Lásd: <https://sputnik-abkhazia.ru/20191003/Chisty-gorizont-pochemu-investory-ne-toropyatsya-v-Abkhaziyu-1028537622.html>

<sup>32</sup> Sergey Kozlovsky: Сколько денег Россия выделяет Абхазии и как их тратят. *BBC News*, 2017. augusztus 8.

<sup>33</sup> Россия планирует увеличить финпомощь Южной Осетии и Абхазии в 2022–2023 годах. *TASS*, 2021. szeptember 21.

<sup>34</sup> Mitrohina (2021): i. m.

<sup>35</sup> TASS (2021): i. m.

<sup>36</sup> <https://erainstitute.org/russian-soft-and-hard-power-revisited-georgias-frozen-conflicts/>

<sup>37</sup> Kremlin: *Заявления для прессы по окончании российско-абхазских переговоров* (2017. augusztus 8.).

az orosz közösség, orosz értelmiség és az üzleti szféra szerepét az etnikai csoportok közötti harmonikus kapcsolatok kialakításában.

5. Szeptnyik V vakcina: A soft power eszközök közül kiemelt szerepet kapott az orosz soft power brandjévé előlépő „Szeptnyik V” Covid-ellenes vakcina, amelynek első 6,5 ezer adagnyi szállítmánya már 2021. április 30-án megérkezett az Oroszországi Föderációból Abháziába.<sup>38</sup> További 5000 adag „Sputnik Light” koronavírus elleni vakcina 2021. augusztus 7-én érkezett a szakadár köztársaságba, további 30 ezer adag Szeptnyik V vakcina szállítását pedig 2021. november 12-én hagyták jóvá az orosz kormányzat részéről.<sup>39</sup>

6. Életszínvonal emelkedését eredményező gazdasági-pénzügyi intézkedések: 2009 óta Abházia költségvetése több mint 50%-ban az orosz segélyektől függ. Az orosz költségvetésből származó pénzt két tételre osztják fel: az egyik tétel a „társadalmi-gazdasági fejlesztést” segíti, a másik pedig a „költségvetési beruházásokat”. Az orosz segélyek a lakások és állami intézmények javítására, a rendvédelmi szervek karbantartására, utak építésére, egészségügyi ellátásra és egyéb szociális projektekre irányulnak.<sup>40</sup>

2013 és 2015 között az orosz költségvetés terhére (270 millió dollár értékben) rendezték az abház állami szektor nyugdíjait, az egészségügyi ellátást, és az állami szektor fizetéseit az orosz déli szövetségi körzet bérszínvonalára emelték. Orosz támogatással sikerült végrehajtani továbbá – az orosz–dél-oszét szövetségről és integrációról kötött szerződés alapján – a dél-oszét belügyi szervek anyagi és szociális juttatásai szintjének emelését is.

2017. augusztus 8-án az orosz beruházási program keretében 2,5 milliárd rubelt folyósítottak az orosz költségvetésből a jelentős infrastrukturális projektek megvalósítására, gazdaságfejlesztésre, út- és kommunikációfejlesztésre, valamint társadalmi jelentőségű objektumok építésére. Az Orosz Befektetési Ügynökség 1,2 milliárd rubel értékben orosz banki hiteleket biztosított kis- és középvállalkozások támogatására, különösen a mezőgazdaság és a magángazdaságok fejlesztésére. Az abház gazdaság fejlesztésére 2017 és 2019 között az orosz fél 6 milliárd rubel pénzügyi támogatást folyósított. Mindemellett az orosz bankok támogatásával összesen mintegy egymilliárd rubel értékben számos projekt valósul meg a turizmusban, a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban, ami hozzájárult Abházia költségvetési adóbevételeinek növekedéséhez, a foglalkoztatás, az életszínvonal és az életminőség javulásához.<sup>41</sup>

Orosz befektetők bevonásával 2021-ben kezdték el felépíteni az abháziai picundai üdülőhelyen a legnagyobb szanatóriumot és üdülőlétesítményt, a beruházás volumene mintegy 10 milliárd rubelre becsülhető.<sup>42</sup> A szakadár köztársaság költségvetési bevételeinek gyarapodását hivatott elősegíteni az Orosz Szövetségi Turisztikai Ügynökség és az Abházia Idegenforgalmi Minisztériuma között 2021. november 17-én

<sup>38</sup> В Абхазию прибыла первая партия вакцины „Спутник V”. *Ekho Kavkaza*, 2021. április 30.

<sup>39</sup> Gogoryan (2021): i. m.

<sup>40</sup> Kozlovsky (2017): i. m.

<sup>41</sup> Kremlin (2017): i. m.

<sup>42</sup> Российские инвесторы вложат 10 млрд рублей в развитие курортного бизнеса в Пицунде. *Tourism Interfax*, 2021. július 13.

Moszkvában aláírt egyetértési nyilatkozat is, amely az idegenforgalom fellendítésével a turizmusból befolyó bevételek növekedését kívánja elérni.

### *Orosz soft power Dél-Oszétiában*

1. Kölcsönösen kedvező kereskedelmi-gazdasági együttműködések: A dél-oszétiai beruházási program keretében a 2018–2019-es időszakra több mint 4,5 milliárd rubelt különítettek el az orosz költségvetésben, a 2021–2022-es beruházási program támogatására pedig további 4,5 milliárd rubel összeget hagytak jóvá.<sup>43</sup>

2. Nemzetközi segélynyújtás: Az orosz pénzügyminisztérium a 2015–2017. közötti időszakra 9,1 milliárd rubelt különített el,<sup>44</sup> 2018–2020-ban további 16,8 milliárd rubelt tervezett Dél-Oszétia támogatására a költségvetési előirányzatok elosztásának módszertani útmutatója szerint.<sup>45</sup>

Az orosz állami támogatás mértéke 2022-ben elérte a 786,2 millió rubelt, amely összeget a szándékoknak megfelelően 2023-ban is elkülönítik Dél-Oszétia számára az Orosz Föderációval kötött szövetségről és integrációról szóló szerződés végrehajtása céljából.<sup>46</sup>

3. Az orosz nyelv és az orosz kultúra népszerűsítése, az orosz állampolgárság kérdése: Az orosz kormány által biztosított támogatások és segélyek egy részét kifejezetten a dél-oszétiai oktatás színvonalának emelésére, a kultúra, a művészet, az orosz és az oszét nyelvek, a sport és a turizmus fejlesztését szolgáló programok végrehajtására lehet felhasználni.

4. Szputnyik V vakcina: 2021. áprilisban szállított először az orosz fél 2000 adag Szputnyik V vakcinát Dél-Oszétiába,<sup>47</sup> majd novemberben további 2000 adag új orosz Szputnyik V és Szputnyik Light vakcinát küldött. Tekintettel az 50 ezer fős dél-oszét lakosságra, a küldött mennyiség nem túl jelentős,<sup>48</sup> de mindenképpen jelzi az orosz tudomány és ezzel kapcsolatban az orosz segítő szándék elsőlegességét.

5. Életszínvonal emelkedését eredményező gazdasági-pénzügyi intézkedések: 2015. március 18. Dél-Oszétia Köztársaság az Oroszországi Föderáció támogatásával fokozatosan emeli az állami és önkormányzati intézmények alkalmazottainak átlagbérét az észak-kaukázusi szövetségi körzet munkavállalóinak átlagbér szintjére.

<sup>43</sup> TASS (2021): i. m.

<sup>44</sup> TASS (2021): i. m.

<sup>45</sup> Kozlovsky (2017): i. m.

<sup>46</sup> Mitrohina (2021): i. m.

<sup>47</sup> Irina Kelekhsaeva: „Эти 2000 доз тоже не потратят”. *Ekho Kavkaza*, 2021. november 3.

<sup>48</sup> Приднестровье ждет поставки 200 тысяч доз „Спутника V”. *Regnum*, 2021. november 12.

## 4.2. Az orosz–ukrán konfliktus – A Krím-félsziget orosz integrálása (2014)

### 4.2.1. Hard power használat

Szevasztopol 2014. február 24-én, a Krími Autonóm Köztársaság pedig március 11-én egyoldalúan deklarálta függetlenségét Ukrajnától, és népszavazás után Szevasztopol városával együtt Krími Köztársaság néven március 18-án csatlakozott az Oroszországi Föderációhoz. Az Oroszországgal való egyesülés kapcsán 2014. március 16-án rendezett népszavazáson orosz statisztikai adatok szerint a Krími Köztársaság szavazásra jogosult polgárainak 83%-a jelent meg, akiknek több mint 95%-a támogatta a csatlakozást.<sup>49</sup>

Az ukrán belpolitikai helyzet gyors és orosz szempontból drámai változása annak a lehetőségét is magában hordozta, hogy a Kijevben hatalomra került új ideiglenes kormány kinyilvánítja csatlakozását a NATO-hoz, és az orosz Fekete-tengeri Flotta állomásoztatását lehetővé tevő szerződést is felmondja. A fenti lehetőség miatt február 23-án az orosz Nemzetbiztonsági Tanács úgy döntött, hogy az orosz katonai biztonsági helyzet miatt meg kell szállni a Krím-félszigetet. Február 27-től felségjelzés nélküli katonai alakulatok<sup>50</sup> jelentek meg a Krím-félszigeten, ami formálisan bizonyítja az orosz haderő érintettségét (hiszen más katonai erőnek nem fűződött ahhoz érdeke, hogy Szevasztopol és a Krími Köztársaság Oroszországi Föderációhoz történő csatlakozását biztosítsa), a hivatalos orosz tagadó álláspont miatt az orosz katonai agresszió bizonyítása nehézkes. Ugyanakkor a Krím-félsziget orosz katonai megszállását a tanulmány tényként kezeli, már csak a Szevasztopolban állomásozó orosz haditengerészeti erők jelenléte miatt is. Amennyiben elfogadható, hogy a Krím-félsziget Oroszországi Föderációhoz való csatlakozása előtt a szevasztopoli haditengerészeti bázist Oroszország egy másik államtól, nevezetesen Ukrajnától hosszú távon bérelte, úgy a Krím-félsziget Oroszországhoz való integrálása a területen addig bérlőként jelen lévő orosz haderő jogi státusát is értelemszerűen meg kellett hogy változtassa. Logikai következtetésként tehát megállapítható, hogy a Szevasztopolban állomásozó orosz flotta február 23. és március 18. között, a Krím csatlakozásáig megszálló erőként kellett hogy támogassa a Krím elszakadási törekvéseit Ukrajnától.

<sup>49</sup> A Krím-félsziget Ukrajnától elszakadásának körülményeit és az Oroszországgal való szoros integrációjának biztosítását célzó orosz anyagi és dologi kiadásokat a *Külügyi Szemle*ben megjelent tanulmányban részletesen elemeztem, a jelen tanulmány megállapításai az ott kimutatott eredményeken alapulnak. Andrékó Gábor: A Krím-félsziget annektálásának orosz költségei és a folyamat visszafordíthatóságának kérdése. *Külügyi Szemle*, 21. (2022), 1. 142–175.

<sup>50</sup> Rácz András: Odamentek az orosz különleges erők, és megmondták, hogy ki lesz az új miniszterelnök. 444, 2018. március 18.

## 4.2.2. A hard power eszközök támogatása soft power eszközökkel

1. Az orosz nyelv és az orosz kultúra népszerűsítése, orosz állampolgárság kérdése: 2014. februárban lehetővé tették az ukrainai orosz ajkú lakosok számára, hogy egyszerűsített eljárásban kaphassanak orosz állampolgárságot.<sup>51</sup>

2014. április 4-én az orosz Állami Duma gyorsított eljárásban fogadta el az orosz állampolgárság megszerzésére vonatkozó törvényt, amely kiterjesztette az egyszerűsített eljárás lehetőségét Ukrajnán kívül is minden olyan külföldön élő orosz anyanyelvű személyre, aki, vagy akinek felmenője korábban állandó jelleggel az Oroszországi Föderációban, a Szovjetunióban vagy a cári Oroszországban élt.<sup>52</sup>

2019. július 18-án az orosz állampolgárság megszerzésének szabályait humanitárius okokra hivatkozva<sup>53</sup> tovább egyszerűsítették a délkelet-ukrainai Donyec-medence lakossága<sup>54</sup> részére, illetve azokra az ukrán állampolgárookra, akik a Krím-félszigetet még 2014. március 18-át megelőzően, annak Oroszországgal való egyesülése előtt elhagyták.<sup>55</sup>

2. Életszínvonal emelkedését eredményező gazdasági-pénzügyi intézkedések: Az orosz kormány határozatai és intézkedései alapján 2014 és 2020 között összesen 1,177 billió rubel értékben folyósítottak támogatásokat a Krími Köztársaságnak és Szevasztopol városának azért, hogy a félsziget minél jobban és minél gyorsabban integrálódhasson az Oroszországi Föderációba.

Az orosz szövetségi költségvetésből folyósított állami támogatások az alábbi területekre összpontosultak: az állami és önkormányzati igazgatási rendszer kialakítására, a légi utasforgalom kapacitásának emelésére, a Kalinyingrad–Szimferopol légi útvonal fejlesztésére, a kiemelt kiadási kötelezettségek finanszírozására, ideértve a bérek, nyugdíjak és szociális juttatások kifizetését, a „Krími Vasút” működésének finanszírozására, a kis- és középvállalkozások megsegítésére, az ivóvízellátásra, a kútrendszer kiépítésére és csővezetékek korszerűsítésére, a háztartási és ivóvízellátásra. Külön megemlítendő nagy tételek még „A Krím Köztársaság és Szevasztopol társadalmi és gazdasági fejlődése 2020-ig” szövetségi célprogram 2019. január 30-i módosított terve szerint nyújtott állami támogatás és a Krími-híd beruházásával kapcsolatos állami támogatás.<sup>56</sup>

<sup>51</sup> Moszkva egyszerűsíti az orosz állampolgárság megszerzését. *Napi*, 2014. február 28.

<sup>52</sup> Könnyített honosítás orosz módra. *Krónika Online*, 2014. április 21.

<sup>53</sup> Szepesi Anita: Bejött az ukránoknak Putyin húzása. *Napi*, 2020. január 24.

<sup>54</sup> Nyilas Gergely: Magyar példával nyomul Putyin Donyeckben. *Index*, 2019. július 18.

<sup>55</sup> Belendült Putyin: már közös orosz–ukrán állampolgárságról beszél. *Portfolio*, 2019. április 29.

<sup>56</sup> The Russian Government: *Развитие Крыма, Социально-экономическое развитие Республики Крым и города федерального значения Севастополь* (2022).

### 4.3. Oroszország részvétele a szíriai háborúban – a hard power támogatása a soft power eszközeivel (2015)

#### 4.3.1. Hard power használat

A szíriai háborúban való orosz részvételt egyrészt az orosz gazdasági és kereskedelmi érdekek veszélybe kerülése, másrészt a 2011. március 11. óta nemzetközivé szélesedett polgárháború esetleges negatív következményei ösztönözték. A nagyhatalmak (különösen az USA) részvétele a háborúban ugyanis azt jelezte előre, hogy a nagyhatalmi státuszát helyreállítani szándékozó Oroszország véglegesen kiszorulhat Szíriából, s egyben a Közel-Keletről is.<sup>57</sup> Az orosz hard power használatot nemzetközi jogi szempontból azzal legalizálták, hogy Bassár el-Aszad szír elnök hivatalos kérésére az orosz Szövetségi (Föderációs) Tanács 2015. szeptember 15-én jóváhagyta az orosz katonai erő bevetését Szíriában. A hivatalos cél a terrrorszervezetek elleni harc volt, de a háború eredményeként Oroszország rövid idő alatt, 2017-re helyreállította katonai jelenlétét a térségben.<sup>58</sup>

#### 4.3.2. Orosz soft power Szíriában

1. Kölcsönösen kedvező kereskedelmi-gazdasági együttműködések: 2010-ben a Szíriába irányuló orosz export értékét 1 milliárd dollárra becsülték, míg az ott megvalósított orosz befektetések értéke 19,4 milliárd dollárt tett ki.<sup>59</sup>

2019 áprilisában a Sroytransgaz orosz vállalat nyerte el 49 évre a tartúsi kikötő üzemeltetését, amely üzletnek az értékét 500 millió dollárra becsülték.<sup>60</sup>

A 2008-tól 2020-ig tartó időszakban Oroszország mintegy 20 milliárd dollárt fektetett be Szíriában.<sup>61</sup>

2. Nemzetközi segélynyújtás: 2017-ben a Szíriának nyújtott orosz humanitárius segély összege elérte a 19,6 millió dollárt,<sup>62</sup> amelyet gazdaságfejlesztésre további 20,5 millió dollárral egészítettek ki.<sup>63</sup>

2018-ban az Aszad-erők megszilárdították az ország feletti ellenőrzést, amivel párhuzamosan nőtt Oroszország szerepvállalása a különböző humanitárius segítségnyújtási műveletekben. Hivatalosan elismert orosz célként fogalmazódott meg Oroszország imázsának javítása az arab világban.<sup>64</sup> Ennek megfelelően 2018. november

<sup>57</sup> A szíriai orosz (és USA) érdekeket, a polgárháborúban való nagyhatalmi szerepvállalás háttérét részletesen elemeztem. Lásd Andrékó Gábor: A 2015-ös migrációs mozgás második fázisa és hatása a vajdasági magyar közösségre. *Felderítő Szemle*, 19. (2020), 4. 108–110.

<sup>58</sup> Selján Péter: Oroszország és a szíriai polgárháború. *Nemzet és Biztonság*, (2016), 5. 14–30.

<sup>59</sup> Moszkva ideges – Nagyot veszíthet, ha lemond a szíriai diktátor. *Világ gazdaság*, 2011. szeptember 2.

<sup>60</sup> Szabó Dániel: Orosz cég lehelhet életet a szíriai kikötőbe. *Napi*, 2019. június 13.

<sup>61</sup> Csicsmann László: A szíriai polgárháború vége? Az újjáépítés gazdasági és politikai lehetőségei. *Nemzet és Biztonság*, 13. (2020), 2. 4–23.

<sup>62</sup> Более 80% гуманитарной помощи от России получила Сирия. *RBC*, 2018. november 26.

<sup>63</sup> Lyudmila Petukhova: Щедрая душа: сколько Россия тратит на помощь другим странам. *Forbes*, 2018. november 26.

<sup>64</sup> Russia Tries to Win Hearts and Minds with Aid in Syria. *Financial Times*, 2018. augusztus 12.

1. és 2020. október 31. között az orosz segélyszervezetek legalább 1063 humanitárius missziót hajtottak végre 351 szíriai településen.<sup>65</sup>

A humanitárius segítségnyújtás 2020 és 2021 folyamán kiterjedt az élelmiszer-segélyek nyújtására is, amelyek összértéke 20 millió dollárt ért el.<sup>66</sup>

2021. április folyamán az orosz tekintély növelése érdekében az orosz hadsereg humanitárius segélyt szállított az észak-szíriai Haseke tartományban található Humaira faluba. Csak az év első negyedévében több mint 110 humanitárius akciót szerveztek és hajtottak végre az orosz fegyveres erők, amelyek során több mint 230 tonna élelmiszert, vizet és alapvető szükségleti cikkeket szállítottak ki és adományoztak szír állampolgároknak. Támogatták az áramkimaradásoktól szenvedő szíriai Latakia tartomány iskoláit is összesen 16 áramfejlesztő adományozásával.<sup>67</sup>

3. Az orosz nyelv és az orosz kultúra népszerűsítése, orosz állampolgárság kérdése: 2014. szeptemberben a Damaszkuszi Egyetemen megnyílt az Orosz Nyelvi Tanszék, ahol orosz nyelvtanárok felkészítését kezdték meg. A tanárképzést az tette szükségessé, hogy a 2014–2015-ös tanévben szíriai általános iskolákban a francia mellett második nyelvként bevezették az orosz nyelvet is, amelyet 59 iskolában 2500 diák választott tantárgyként. Az oroszul tanulni vágyók száma folyamatosan emelkedett, és a 2015–2016-os tanévben már meghaladta a 7500-at, az orosz nyelvet oktató iskolák száma 105-re emelkedett, a 2017-es tanévben pedig már 12 szíriai városban 10 790 iskolás tanult oroszul. 2019 áprilisában már nem csupán a szíriai egyetemeken és iskolákban volt lehetőség oroszul tanulni,<sup>68</sup> egyre több szír állampolgár jelentkezett az ingyenes oroszországi egyetemi oktatásra is.<sup>69</sup> A 2021–2022-es tanévben jelentősen, több mint 30 ezer főre emelkedett az oroszul tanuló diákok száma, és az oktatási intézmények száma is 227-re nőtt.

4. Szputnyik V vakcina: 2021. július 24-én az orosz védelmi minisztérium 250 ezer adag „Szputnyik Light” orosz vakcinát és 1 millió tesztet szállított Szíriába a koronavírus laboratóriumi diagnosztizálására.<sup>70</sup>

2021. szeptemberben a Covid–19-betegség elleni küzdelemben nyújtott orosz segítséget hangsúlyozva további Szputnyik V és Szputnyik Light típusú vakcinaszállítmányokat adtak át a szír hatóságoknak.<sup>71</sup>

2021. novemberben Oroszország nemcsak tesztelőrendszereket, védőfelszereléseket, lélegeztetőgépeket és orosz gyártású – a „Szputnyik V” és a „Szputnyik Light” – vakcinaszállítmányokat küldött Szíriának, de tárgyalásokat kezdett a Covid–19 „Szputnyik V” elleni orosz vakcina szíriai helyszíni gyártásáról is.<sup>72</sup>

<sup>65</sup> Robinson (2020): i. m.

<sup>66</sup> Россия отправила \$1 млрд на помощь Сирии. *Finanz*, 2020. november 13. és Россия выделила более 1 млрд. долларов на помощь Сирии. *Inter Affairs*, 2020. november 12.

<sup>67</sup> Robinson (2020): i. m.

<sup>68</sup> Irina Chevtava: Россия выделила более миллиарда долларов на помощь Сирии. *Deutsche Welle*, 2020. november 12.

<sup>69</sup> Дети Сирии изучают русский язык, как второй государственный. *Raifan*, 2020.

<sup>70</sup> Военные РФ передали Сирии партию „Спутника Лайт” и 1 млн тестов на COVID-19. *Interfax*, 2021. július 24.

<sup>71</sup> Putyin ismét segítséget ajánlott a véreskezű szíriai diktátornak. *Népszava*, 2021. szeptember 14.

<sup>72</sup> Власти Сирии планируют начать переговоры о производстве вакцины „Спутник V”. *Regnum*, 2021. november 12.



5. Orosz Ortodox Egyház: 2016-ban az orosz katolikus és az orosz ortodox egyház közösen támogatott projektek segítségével<sup>73</sup> vett részt a háború során Szíriában elpusztult templomok és monostorok újjáépítésében. Az egyházi objektumok helyreállításán túl olyan humanitárius tevékenységet is folytattak, mint a háború miatt szenvedést átélő gyermekek megsegítése. Az orosz ortodox egyház azzal, hogy támogathatja a szíriai keresztény közösségeket, egyben hatékony soft power eszközként kiegészíti az orosz katonai és politikai lépéseket.<sup>74</sup>

6. Orosz békefenntartó erők: Az orosz katonai rendőrség magára vállalva a közrend és a béke fenntartását, továbbá a műemlékek védelmét, járőrszolgálatot lát el a szír kormányerők által ellenőrzött szír területeken.<sup>75</sup>

7. Életszínvonal emelkedését eredményező gazdasági-pénzügyi intézkedések: 2020-ban az orosz költségvetésből több mint 1 milliárd dollárt különítettek el a szír villamoshálózat, az ipar és vallási objektumok helyreállítása, az oktatás és orvostudomány, a természetgazdálkodás és a lakásépítés, a kereskedelmi és gazdasági, tudományos és műszaki együttműködés elősegítése céljából. Ugyanebben az évben orosz szakemberek elkészítették az ősi Palmüra háromdimenziós modelljét, amely alapján a szír szakemberek az emlékművet helyreállíthatják.

#### 4.4. *Az orosz–ukrán háború (2022)*

A kutatás témája szükségessé teszi, hogy az Oroszországi Föderáció legújabb hard power használatát, azaz az orosz–ukrán háborút is röviden áttekintse. A tanulmány elkészítésének idején zajló konfliktus még az orosz katonai erőkivetés szakaszában tart, így a későbbi soft power használatot is figyelembe vevő komplex elemzés csak a soft power alkalmazás eredményei ismeretében végezhető majd el.

A vizsgált konfliktus során az orosz külpolitikai lépések jellegzetessége kirajzolódik, mert a hard power használatot a nemzetközi jogra való hivatkozással igyekeztek megalapozni. A kelet-ukrajnai két szakadár terület függetlenségének kikiáltását és elismerését önálló államként 2022. február 21-én az orosz hatalmi szervek arra való hivatkozással fogadták el, hogy egyrészt az ukrán hadsereg február 17-én nehézfegyverekkel támadást intézett az alapvetően orosz nemzetiségű békés lakosság ellen. Másrészt Moszkva az orosz hírszerzés információira hivatkozott, amelyek szerint Kijev – a nyugati szövetségesektől kapott fegyverekkel megerősödve – támadásra készült a két lázadó köztársaság ellen. Ezt kívánta megelőzni – az orosz verzió szerint – az orosz vezetés. Az orosz elnök február 21-én aláírta a két újonnan létrejött állam és Oroszország közötti együttműködési szerződést is, amelyre hivatkozva az orosz értelmezés szerint a Donyecki és a Luganszki Népköztársaságok jogilag megalapozottan fordulhattak Oroszországhoz katonai segítségért.

A geopolitikai érdekérvényesítés során tehát ebben a konfliktusban is kirajzolódik az orosz külpolitikai intézkedések mintázata. Az előkészítő fázis létrehozta a nemzetközi

<sup>73</sup> Magyar Kurír (2016): i. m. és 777 blog: Újjáépítik a szíriai templomokat. *777blog*, 2016. május 3.

<sup>74</sup> Robinson (2020): i. m.

<sup>75</sup> Военные РФ передали гуманитарную помощь деревне на севере Сирии. *Izvestia*, 2021. április 4. és Россия передала электрогенераторы школам сирийской провинции Латакия. *Izvestia*, 2021. április 3.

jogi alapot, a második fázis pedig ezután már „jogosan” valósította meg a kinetikus erőket, azaz a „különleges hadműveletnek” nevezett nyílt háborút Ukrajna ellen.

## 4. Összegzés

A tanulmány első hipotézisét az elemzés alátámasztotta, mert a 2008 és 2022 közötti időszak minden olyan konfliktusában, amelyben orosz részről a hard power bevetéséhez nyúltak, kimutatható a soft power eszközök kiegészítő alkalmazása is. A hard és a soft power elméletének oroszországi elterjedésével és orosz igényekhez alakításával összefüggő kutatási eredmények azt igazolják, hogy a soft power eszközöket és az azok használatától várható eredményeket az orosz fél mérlegelte és tudatosan használta.

A második hipotézist, amely szerint Oroszország nagyhatalmi státuszát a soft power tervszerű alkalmazása tette lehetővé és szilárdította meg, nem sikerült teljeskörűen igazolni. Önmagában a soft power alkalmazása eredményesen segíti elő az aktuális politikai szándék végrehajtásához vezető tervek és intézkedések összehangolását, de ez nem jelenti azt is, hogy egy ország – jelen esetben Oroszország – a soft eszközök alkalmazása nélkül ne érhesse el nagyhatalmi státuszt. A hard és a soft power használatának tanulmányozása további elemzési irányokat jelöl ki, amelyek az orosz külpolitika jellemzőit, illetve az orosz világregndfelfogást és az abban elfoglalt orosz szerepet vizsgálják. Az elemzésektől az várható, hogy meghatározhatóvá válik Oroszország világregndelmélete, és megállapíthatók lesznek a nagyhatalmi szerep elérését célzó orosz gyakorlati lépések is.

## Felhasznált irodalom

- Andrékó Gábor: A 2015-ös migrációs mozgás második fázisa és hatása a vajdasági magyar közösségre. *Felderítő Szemle*, 19. (2020), 4. 102–149. Online: [www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-4.pdf](http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-4.pdf)
- Andrékó Gábor: Az etnikai és a vallási tényezők centrifugális hatása a szerb- és az ukrán államra. *Felderítő Szemle*, 19. (2020), 3. 127–147. Online: [www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-3.pdf](http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-3.pdf)
- Andrékó Gábor: A Krím-félsziget annektálásának orosz költségei és a folyamat visszafordíthatóságának kérdése. *Külgügyi Szemle*, 21. (2022), 1. 142–175. Online: [https://doi.org/10.47707/Kulugyi\\_Szemle.2022.1.6](https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2022.1.6)
- Belendült Putyin: már közös orosz–ukrán állampolgárságról beszél. *Portfolio*, 2019. április 29. Online: [www.portfolio.hu/gazdasag/20190429/belendult-putyin-mar-kozos-orosz-ukran-allampolgarsagrol-beszeli-322491](http://www.portfolio.hu/gazdasag/20190429/belendult-putyin-mar-kozos-orosz-ukran-allampolgarsagrol-beszeli-322491)
- Более 80% гуманитарной помощи от России получила Сирия. *RBC*, 2018. november 26. Online: [www.rbc.ru/economics/26/11/2018/5bf7db229a7947b3fd400634](http://www.rbc.ru/economics/26/11/2018/5bf7db229a7947b3fd400634)
- Chevtava, Irina: Россия выделила более миллиарда долларов на помощь Сирии. *Deutsche Welle*, 2020. november 12. Online: [www.dw.com/ru/rossija-vydela-la-bolee-milliarda-dollarov-na-pomoshh-sirii/a-55571285](http://www.dw.com/ru/rossija-vydela-la-bolee-milliarda-dollarov-na-pomoshh-sirii/a-55571285)

- Csicsmann László: A szíriai polgárháború vége? Az újjáépítés gazdasági és politikai lehetőségei. *Nemzet és Biztonság*, 13. (2020), 2. 4–23. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2020.2.2>
- Efimov, Alekszandr: Посол РФ в Сирии: у сирийцев массовый интерес к изучению русского языка. *TASS*, 2021. november 4. Online: <https://tass.ru/interviews/12842945>
- Európa búne, avagy az orosz–grúz háborúról őszintén. *Euronews*, 2018. augusztus 8. Online: <https://hu.euronews.com/2018/08/08/europa-bune-avagy-az-orosz-gruz-haborurol-oszinten>
- European Parliament: *Facing Russia's Strategic Challenge: Security Developments from the Baltic to the Black Sea* (2017. november). Online: <https://doi.org/10.2861/047170>
- Geraszimov, Valerij: Ценность науки в предвидении, Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий. *Военно-Промышленный Курьер*, 2013. február 26. Online: <https://vpk-news.ru/articles/14632>
- Gogoryan, Anahid: „Первая партия уже в пути”. *Ekho Kavkaza*, 2021. november 12. Online: [www.ekhokavkaza.com/a/31558858.html](http://www.ekhokavkaza.com/a/31558858.html)
- Holecz József: A Geraszimov-doktrína – egy másik megvilágításban. *Felderítő Szemle*, 16. (2017), 3–4. 5–27. Online: [www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-3-4.pdf](http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-3-4.pdf)
- Közös projektet indít az orosz katolikus és ortodox egyház a szíriai templomok újjáépítésére. *Magyar Kurír*, 2016. május 3. Online: [www.magyarkurir.hu/hirek/kozos-projektet-indit-az-orosz-katolikus-es-ortodox-egyhaz-sziriai-templomok-ujjaepitesere](http://www.magyarkurir.hu/hirek/kozos-projektet-indit-az-orosz-katolikus-es-ortodox-egyhaz-sziriai-templomok-ujjaepitesere)
- Jackson, E.: *Russian Soft and Hard Power Revisited: Georgia's Frozen Conflicts*. ERA Institute, 2017. március 23. Online: <https://erainstitute.org/russian-soft-and-hard-power-revisited-georgias-frozen-conflicts/>
- Kelekhsaeva, Irina: „Эти 2000 доз тоже не потратят”. *Ekho Kavkaza*, 2021. november 3. Online: [www.ekhokavkaza.com/a/31544579.html](http://www.ekhokavkaza.com/a/31544579.html)
- Kiss Dániel: Hivatalos nyelv lett az orosz Hegyi-Karabahban. *Index*, 2021. március 25. Online: <https://index.hu/kulfold/2021/03/25/hivatalos-nyelv-lett-az-orosz-hegyi-karabahban/>
- Könnyített honosítás orosz módra. *Krónika Online*, 2014. április 21. Online: <https://kronikaonline.ro/kulfold/konnyitett-honositas-orosz-modra#>
- Kozlovsky, Sergey: Сколько денег Россия выделяет Абхазии и как их тратят. *BBC News*, 2017. augusztus 8. Online: [www.bbc.com/russian/features-40862115](http://www.bbc.com/russian/features-40862115)
- Közös projektet indít az orosz katolikus és ortodox egyház a szíriai templomok újjáépítésére. *Magyar Kurír*, 2016. május 3. Online: [www.magyarkurir.hu/hirek/kozos-projektet-indit-az-orosz-katolikus-es-ortodox-egyhaz-sziriai-templomok-ujjaepitesere](http://www.magyarkurir.hu/hirek/kozos-projektet-indit-az-orosz-katolikus-es-ortodox-egyhaz-sziriai-templomok-ujjaepitesere)
- Kremlin: *Договор между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о союзнчестве и интеграции* (2015. március 18.). Online: <http://kremlin.ru/supplement/4819>
- Kremlin: *Заявления для прессы по окончании российско-абхазских переговоров* (2017. augusztus 8.). Online: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/55319>

- Miller, DeAnna J.: *Russian Soft Power in Eastern Ukraine, Abkhazia, and South Ossetia*. The Ohio State University, 2016. Online: [https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/76715/MillerDeAnna\\_HonorsThesis.pdf?sequence=3&isAllowed=y](https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/76715/MillerDeAnna_HonorsThesis.pdf?sequence=3&isAllowed=y)
- Mitrohina, Ekaterina: Российские власти увеличат финансовую помощь Абхазии и Южной Осетии. *Gazeta*, 2021. szeptember 21. Online: [www.gazeta.ru/business/news/2021/09/21/n\\_16568018.shtml](http://www.gazeta.ru/business/news/2021/09/21/n_16568018.shtml)
- Moszkva egyszerűsíti az orosz állampolgárság megszerzését. *Napi*, 2014. február 28. Online: [www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/moszkva-egyszerusiti-az-orosz-allampolgarsag-megszerzeset.577627.html](http://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/moszkva-egyszerusiti-az-orosz-allampolgarsag-megszerzeset.577627.html)
- Moszkva ideges – Nagyot veszíthet, ha lemond a szíriai diktátor. *Világgazdaság*, 2011. szeptember 2. Online: [www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2011/09/moszkva-ideges-nagyot-veszithet-ha-lemond-a-sziriai-diktator](http://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2011/09/moszkva-ideges-nagyot-veszithet-ha-lemond-a-sziriai-diktator)
- Nyilas Gergely: Magyar példával nyomul Putyin Donyeckben. *Index*, 2019. július 18. Online: [https://index.hu/kulfold/2019/07/18/orosz\\_allampolgarsag\\_donyeck\\_luganszk/](https://index.hu/kulfold/2019/07/18/orosz_allampolgarsag_donyeck_luganszk/)
- Petukhova, Lyudmila: Щедрая душа: сколько Россия тратит на помощь другим странам. *Forbes*, 2018. november 26. Online: [www.forbes.ru/finansy-i-investicii/369599-shchedraya-dusha-ckolko-rossiya-tratit-na-pomoshch-drugim-stranam](http://www.forbes.ru/finansy-i-investicii/369599-shchedraya-dusha-ckolko-rossiya-tratit-na-pomoshch-drugim-stranam)
- Provost, Claire: The Rebirth of Russian Foreign Aid. *The Guardian*, 2011. május 25. Online: [www.theguardian.com/global-development/2011/may/25/russia-foreign-aid-report-influence-image](http://www.theguardian.com/global-development/2011/may/25/russia-foreign-aid-report-influence-image)
- Putyin ismét segítséget ajánlott a véreskezű szíriai diktátornak. *Népszava*, 2021. szeptember 14. Online: [https://nepszava.hu/3132160\\_putyin-ismet-segitseget-ajanolta-a-vereskezu-sziriai-diktatornak](https://nepszava.hu/3132160_putyin-ismet-segitseget-ajanolta-a-vereskezu-sziriai-diktatornak)
- Rácz András: Odamentek az orosz különleges erők, és megmondták, hogy ki lesz az új miniszterelnök. *444*, 2018. március 18. Online: <https://444.hu/tldr/2018/03/18/odamentek-az-orosz-kulonleges-erok-es-megmondtak-hogy-ki-lesz-az-uj-miniszterelnok>
- Robinson, Jonathan: Russian Aid in Syria: An Underestimated Instrument of Soft Power. *Atlantic Council*, 2020. december 14. Online: [www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russian-aid-in-syria-an-underestimated-instrument-of-soft-power/](http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russian-aid-in-syria-an-underestimated-instrument-of-soft-power/)
- Россия отправила \$1 млрд на помощь Сирии. *Finanz*, 2020. november 13. Online: [www.finanz.ru/novosti/aktsii/rossiya-otpravila-\\$1-mlrd-na-pomoshch-sirii-1029800491](http://www.finanz.ru/novosti/aktsii/rossiya-otpravila-$1-mlrd-na-pomoshch-sirii-1029800491)
- Россия выделила более 1 млрд. долларов на помощь Сирии. *Inter Affairs*, 2020. november 12. Online: <https://interaffairs.ru/news/show/28083>
- Россия передала электрогенераторы школам сирийской провинции Латакия. *Izvestia*, 2021. április 3. Online: <https://iz.ru/1146145/2021-04-03/rossiia-pere-dala-elektrogeneratory-shkolam-siriiskoi-provintcii-latakia>
- Россия планирует увеличить финпомощь Южной Осетии и Абхазии в 2022–2023 годах. *TASS*, 2021. szeptember 21. Online: <https://tass.ru/ekonomika/12467643>
- Приднестровье ждет поставки 200 тысяч доз „Спутника V”. *Regnum*, 2021. november 12. Online: <https://regnum.ru/news/3420952.html>

- Российские инвесторы вложат 10 млрд рублей в развитие курортного бизнеса в Пицунде. *Tourism Interfax*, 2021. július 13. Online: <https://tourism.interfax.ru/ru/news/articles/80299/>
- Riafan: *Дети Сирии изучают русский язык, как второй государственный*. 2020. Online: <https://riafan.ru/1168647-deti-sirii-izuchayut-russkii-yazyk-kak-vtoroj-gosudarstvennyi>
- Russia Tries to Win Hearts and Minds with Aid in Syria. *Financial Times*, 2018. augusztus 12. Online: [www.ft.com/content/e034bdde-96f0-11e8-b747-fb1e803ee64e](http://www.ft.com/content/e034bdde-96f0-11e8-b747-fb1e803ee64e)
- Selján Péter: Oroszország és a szíriai polgárháború. *Nemzet és Biztonság*, (2016), 5. 14–30. Online: [www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb\\_2016\\_5\\_04\\_seljan\\_peter\\_-\\_oroszorszag\\_es\\_a\\_sziriai\\_polgarhaboru.pdf](http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_5_04_seljan_peter_-_oroszorszag_es_a_sziriai_polgarhaboru.pdf)
- Sergunin, Alexander – Leonid Karabeshkin: Understanding Russia’s Soft Power Strategy. *Politics*, 35. (2015), 3–4. 347–363. Online: <https://doi.org/10.1111/1467-9256.12109>
- Simons, Greg: Hard and Soft Power Approaches to Armed Conflicts: The United States in Iraq and Russia in Syria. *Russia in Global Affairs*, 19. (2021), 2. 80–110. Online: <https://doi.org/10.31278/1810-6374-2021-19-2-86-110>
- Szabó Dániel: Orosz cég lehelhet életet a szíriai kikötőbe. *Napi*, 2019. június 13. Online: [www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/orsosz-ceg-lehelhet-eletet-a-sziriai-kikotobe.686020.html](http://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/orsosz-ceg-lehelhet-eletet-a-sziriai-kikotobe.686020.html)
- Szepesi Anita: Bejött az ukránoknak Putyin húzása. *Napi*, 2020. január 24. Online: [www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/ukran-orsosz-allampolgarsag.699059.html](http://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/ukran-orsosz-allampolgarsag.699059.html)
- The Russian Government: *Развитие Крыма, Социально-экономическое развитие Республики Крым и города федерального значения Севастополь* (2022). Online: <http://government.ru/rugovclassifier/58/events/>
- Újjáépítik a szíriai templomokat. *777blog*, 2016. május 3. Online: <https://777blog.hu/2016/05/03/ujjaepitik-sziriai-templomokat/>
- В Абхазию прибыла первая партия вакцины „Спутник V”. *Ekho Kavkaza*, 2021. április 30. Online: [www.ekhokavkaza.com/a/31231394.html](http://www.ekhokavkaza.com/a/31231394.html)
- Военные РФ передали Сирии партию „Спутника Лайт” и 1 млн тестов на COVID-19. *Interfax*, 2021. július 24. Online: [www.interfax.ru/world/780601](http://www.interfax.ru/world/780601)
- Военные РФ передали гуманитарную помощь деревне на севере Сирии. *Izvestia*, 2021. április 4. Online: <https://iz.ru/1146367/2021-04-04/voennye-rf-peredali-gumanitarnuiu-pomoshch-derevne-na-severe-sirii>
- Власти Сирии планируют начать переговоры о производстве вакцины „Спутник V”. *Regnum*, 2021. november 12. Online: <https://regnum.ru/news/society/3420971.html>
- Yasakova, Ekaterina: „Спутник” Земли: год назад была зарегистрирована первая вакцина против COVID-19. *Izvestia*, 2021. augusztus 11. Online: <https://iz.ru/1205413/ekaterina-iasakova/sputnik-zemli-god-nazad-byla-zaregistrirvana-pervaia-vaktcina-protiv-covid-19>